מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

קמד:

ברכת הבית ברובה. פי' רבינו חננאל גר לאחד גר למאה ויש מפרשים דמולא דבי תרי עדיף [ז] וקשה מדפריך בסמוך ליתבו לפי ברכת הבית וכי ידעינן כמה הוי וכמה נתברך הבית בגללו ואומר רבינו תם אין הכי נמי יכולין לידע כמה הוליאו בשנה לאשונה וכמה הוליאו בזו ואין נראה לר"י שהרי אין כל הפנים שוים כמזל אחד [ח]:

חלה ונתרפא בו'. ותניא בתוספ' (פ"י) כמה דברים אמורים ברפואה שים לה קצבה אבל רפואה שאין לה קצבה הרי היא בכלל מזונות ויתרפא מן האמצע וכן בכתובות (דף נב:) גבי אלמנה אומר רפואה שים לה קצבה הרי היא בכלל כתובה ושאין לה קצבה הרי היא כמזונות (ט) ובאומש דהכא אין חילוק בין אין לה קצבה לים לה קצבה כן תיקן הר"י: **אבל** חלה באונס נתרפא מן האמצע. ולא דמי להא דתנן לעיל (דף קנט.) אין הקטנים מזונים על הגדולים (י) הכא הוי בתקרקי בעלמא אבל התם לעולם כן הוי שהקטנים מפסידים יותר מזונות: **הכל** בידי שמים חוץ מצנים פחים. פירוש אריא וגנבי הבאים על האדם הכל נגזר בידי שמים אבל צנים פחים מזה לא נגזר עליו כלי יכול לשמור אבל ולאי אם רוצה לאבד עצמו בהם אי בעבר יכול לאבד עצמו אע"פ שלא נגזר כלום ולא דמי להא דאמר [יא] הכל בידי שמים חוץ מירלאת שמים דהתם מיירי במדות של אדם מה יהיה גבור או מלכ עשיר או עני ארוך או קצר [חכם או טפש] כדאיתא בנדה בפרק כל היד (דף טז: ושם) אבל הכא מיירי במאורעות הבאות על האדם: **חוץ** מצנים פחים. דהיינו קוב וחוט כדמשמע בריש מסכת ע"ז (דף נ: ושם) והא דאמרינן בהמקבל (בבא מציעא דף קז:) והסיר ה' ממך כל חולי זו ליעה הכי פירושו שיתן לך דעת לשמור מן הליעה ליתן לך בגד לבנות [יב] ובירושלמי אמר שאנטוניוס היה לו ליתן בדרך אמר ליה לרבי אלי אמר ליה יהא רעוא דתשתזיב עלי אמר ליה יהא רעוא דתשתזיב מן גנתא אמר ליה דא לאותא בתמיה ימיר חד כסו ולגתא אזלא א"ל יהא רעוא דתשתזיב מן ארבא אמר ליה הא ודאי לאותא דכתיב ואין נסתר מחמתו: **האחין** שעשו למקצת שושבינות. שכך היה מנהג בשאב שהיה עושה חופה לבנו היו שושביים מביאין דורונות לבבות החופה ונותנין לבנו ועל האב היה לפרוע בשהיו נושאים גם הם נשים ולכך חוזרת מן האמצע שהרי היה על האב לפרוע: ורבי שלח שושבינות לאחרים ובשהיא חוזרת מחוכת לאמצע וכו'[ו] ובריתא דקתני חוזרת לאמצע אבל הברייתא במפרש השושבינות תחזור לאותו הבן הלכך חוזרת לו ואינה חוזרת לאמצע: **כדפנית שלח לו אביו שושבינות.** כלומר לבנו אבל שלח אביו שושבינות סתם ולא יחמד לאחד מבניו אלא על פי שעל ידי אחד מבניו אביו שלח חוזרת לו לבנו אבל לאמצע: **ושמואל אמר.** לעולם בדקתני בריתא דהאב השולח שושבינות על ידי אחד מבניו אחזרת לאותו הבן לבנו ומתניתין דקתני חוזרת לאמצע ר"מ שמת הבן שנשתלחה שושבינות על ידו [ז] ורוצה היה לחזור לו אלא שמת ויישב אחד מן האחים את אשתו ורחמנא אמר [דברים כה] יקום על שם אחיו לנחלה ודינו היה לעיטול השושבינות במקום אחיו מי לאו דקרייה רחמנא כבור בדכתיב [שם] והיה הבכור וגו' ואין הבכור עוטל בראוי כבראוי כבמתוזק [לעיל קכה:] ואמרינן לקמן [קמה:] דאין בכור עוטל פי שנים אלא לאחיו: ומקשה מגלגלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו: **מקום שנהגו להחזיר קדושין.** אחר מיתת האשה בימי אירוסין כדמפרש ואזיל: תנו

מתני' אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: **גמ'** תנא האי אומנות לאומנות המלך תנו רבנן [א] אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס אם מחמת האחין לאחין אם מחמת עצמו לעצמו אב מחמת אחין לאחין פשיטא לא צריכא [ב] דחריף מפי מהו דתימא חורפיה גרים ליה קא משמע לן תנו רבנן [ג] אחד מן האחין שנטל מאתים זוז ללמוד תורה או ללמוד אומנות יכולין האחין לומר לו אם אתה אצלנו יש לך מזונות אם אין אתה אצלנו אין לך מזונות וליתבו ליה כל היכא דאיתיה מסייע ליה לרב הונא [ד] דאמר רב הונא [ה] ברכת הבית ברובה וליתבו ליה לפי ברכת הבית [ו] הכי נמי: [ז] חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו: שלח רבין משמיה דר' אלעא [ח] לא שנו אלא שחלה בפשיעה אבל באונס נתרפא מן האמצע היכי דמי בפשיעה [ט] כדרבי חנינא [י] דאמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר [יא] צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: **מתני'** [יב] האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע שהשושבינות [יג] נגבית בבית דין אבל [יד] השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים: **גמ'** ורמינהי [טו] שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו [טז] נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת מן האמצע אמר רבי אסי א"ר יוחנן כי תנן נמי מתניתין נשתלחה לאביו תנן והא אחין שעשו מקצתן שושבינות קתני תני למקצתן והא חזרה שושבינות קתני ה"ק חזרה לגבות נגבית מאמצע רבי אסי אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו שלח לו אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ושמואל אמר הכא ביבם עסקינן [יז] שאינו נוטל בראוי בבמוחזק מכלל דאידך משלם [יח] לימא תנו לי שושבינו ואשמה עמו מי לא תניא [יט] מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ואמר רב יוסף בר אבא אמר מר עוקבא אמר שמואל לא שנו אלא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מ"ט יבולה היא שתאמר תנו

מתני' הכי גרסינן בסדר המשנה **אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות.** אומנות המלך שמחמת אביו נפל לאומנות זו שכן מנהג המלך מעמיד מבית זו מוכס מדם אחד ומבית זו מדם אחד וכן מכל בתי העיר: **נפל לאמצע.** כל זמן שקנו בתפוסת הבית הריוח לאמצע שהרויח זה באומנותו: **חלה.** בפשיעה כדמפרש בגמרא: **גמ' פגא אומנות המלך.** וטעמא כדפרישית אבל אומנות אחרת שנפל בה מעלמו הריוח שלו: **או פולמוסטוס.** שוטר ורבינו חננאל פי' פולמוסטוס לוחם מלחמות בלשון יון: **מחמת אחין.** כמנהג העיר לקחת מכל בית שוטר אחד לפי הזמן הקבוע או לחדש או לשנה: **מחמת עצמו.** מחמת חשיבותו ומחמת חריפותו: **ברכת הבית ברובה.** שאילו היה דר עמהן היה הבית מתברך בגללו: **וליתבו ליה.** קצת מזונות ויפתחו לו לפי חסרון ברכת הבית בגללו שאין דר עמהם: **צנים פחים.** ליצנא דקרא צנים פחים בדרך עקש הלנה והקור פח ומוקש בדרך עקש כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הלנה. ויש מפרשים צנים פחים קוב וחוט:

מתני' ה"ג **האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב.** שלח את אחד מבניו לשמות אחר [א] המתן ובידו דורונות שכן דרך שושבינות עוטל דורון לשמחת חופת חבירו ואוכל עמו וזה יחזיר לו כמו כן כשיגיע אצל כדמצית לקמן (דף קמה.) ה' דברים נאמרו בשושבינות. דעה דוד (פ"ב טו) מתרגמינן שושבינא דדוד: **חוזרת שושבינות.** כשיחזור זה הבן ויבא אצל זה יחזיר שושבינותו חוזרת לאמצע: **נגבית בב"ד.** כדין מלוה אביהם. ובגמ' פריך עלה ומשני לה נגבית בבית דין כדין מלוה: **אבל השולח לחבירו.** בלא חופה לא נמי בחופתו ואינו הולך לאכול אם ולשמוח עמו בחופתו ואין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד ואינה נגבית בב"ד: **גמ' ורמינהי שלח לו אביו שושבינות.** כלומר שלח על ידו ולברכו שהוא יאכל וישמח עמו דהא לקמן מפליג בין שלח אביו שושבינות לשלח לו אביו שושבינות: **חוזרת לו.** לאותו הבן ולא לאמצע דקתני מתניתין דסבירא ליה להאי תנא דבין דשלח האב על יד זה הבן חפץ הוא שלו לבדו יחזיר שושבינות ולא לשאר בניו: **חוזרת מן האמצע.** דמלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן: **נשתלחה לאביו תנן.** כדמתרץ לה ואזיל (ג) ואחתיה לאמצע דמתניתין היינו חוזרת מן האמצע כדמפרש ואזיל אבל היכא דשלח אביו שושבינות ע"י בנו לאחרים מודה תנא דמתני' דחוזרת לאותו הבן לבדו בברייתא: **חוזרת.** לגבות: **רבי אסי אמר.** לעולם מתני' דקתני שהאב שלח אביו שושבינות לאחרים לאמצע ולעולם כדקתני בריתא ותתני תריץ ליה הכי שעשו שושבינות למקצתן שמקצת אחין נשאו אשה ונשא להן אחרים שושבינות דהיינו נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת נגבית מן האמצע. ולעולם מתני' בברייתא ולא קשיא בריתא למתני': והא חוזרה שושבינות קתני מתני'. דמשמע ראחין הללו עשו שושבינות לאחרים ובכשיו שילמו להן שושבינות והרי לאמצע. אימא חוזרה לגבות מהן שהן משלמין נגבית מן האמצע ולעולם כברייתא: ורב אסי אמר. לא צריך לתרוצי מתני' כדתרצת ולא קשיא כאן בסתם כאן בפרש. שלח לו אביו שושבינות (דלא) אבר בפירוש את תהא שושבינות לפלוני משמע שמה שיחזור לו שלך יהא ובהכי מירי ברייתא דבסתנה מחיים דמי משום הכי כשהיא חוזרת חוזרת לו. (בסתם לא ניחי לו) אלא מתני' מיירי ששלח אביו שושבינות סתם דלא אמר לאחר את תהא שושבינות הלכן כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע: ושמואל אמר לעולם הכי עיקר דקתני בברייתא והכא במתני' ביבם עסקינן משום הכי חוזרה לאמצע כגון ששלח אביו בשבילו שושבינות ומת אביו ונשא הבן אשה לאחר כך ולא הספיק אידך להחזיר לו עד שמת ונפלה ארוסתו לפני אחר מן האחין ליבום ואותו המשלם חייב להחזיר לו דורון אע"פ שמת ובשהחזיר חוזרה לאמצע ולא ליבם בלבד לפי שיבם אינו נוטל בראוי כבמוחזק ושושבינות זה ראוי היה לבא לאחיו שמת ולא החזיר כה בחייו: ומקשי' מכלל דאידך המשלם בעי שלומי אע"פ שמת שושבינו ואמאי חייב הא מצי למימר להו תנו לי שושבינו שמת ואשמח עמו ואחזור לו שושבינות ואי לא לא אחזיר לשום אדם אחר תחתיו: מי לא תניא. דהכי מצי טעין: דתניא מקום שנהגו להחזיר קדושין. כשמת אחר מהן הארוס או הארוסה מחזירין:

עין משפט נר מצוה

סג א ב מיי' פ"ט מהל' גזלה הלכה ו סמג עשין סב טוש"ע חו"מ סי' קנו סעיף ח
וסי' רפו סעיף ג:
בד ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סי' קנו סעיף ד:
סה ד מיי' שם ופ"י מהל' אישות הל' ד סמג שם וסי' מת טוש"ע שם וטוש"ע אה"ע סי' נד סעיף ו:
סו ה מיי' פ"ט מהלכות גזלה הלכה יא סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' קפו סעיף ד:
סז ו ז ח טוש"ע שם ס"ב:
סח ט מיי' שם הל' יד ופי' בהגהות ומנהיג מצוה ומגיד משנה שם טוש"ע חו"מ סי' רפו סעיף ד ה:
סט י מיי' פ"ז מהלכות גזלה ומתנה הלכה ב ריש סמג עשין שם טוש"ע אה"ע סימן ס:
ג ב מיי' שם הלכה טו טור אה"ע סי' ס:
נא ל מיי' פ"ט מהלכות גזלה הל' יד ופיין מ"מ סמג עשין לו טור ש"ע חו"מ סי' רפו ס"ה:
נב מ מיי' שם הל' יג ופי' בהגיל"ד טוש"ע שם סעיף ד:

רבינו גרשום

דכתב לה: במעמד שלשתן. הנותן והמקבל ובעל חוב: קנה. בלא שטר ובלא משיכה ולא דקינן טעמא מאי: **צנים** האחין דשותפין. שלא חלקו ירושת אביהן שנפל אחד מהן לאומנות המלך: נפל לאמצע. מה שהרויח באותו אומנות יחלק עם אחיו ווו היא אומנות המלך שהיו מתחילין מבית שבראש המבוי למנות בעל הבית וגבאי מנת המלך כן בני העיר ומה שהרויח באותו מסוין הוא שלו בשכר שמקבצו והקרן ניתן לאוצר המלך ותודיש אחר שכנו הקרוב הסמוך לו וכן הולכין כסדר הבתים לכל בית חודש וכשהגיע לבית זה של אחין הללו ומינו אחד לבעל המשכר לאמצע: חלה ונתרפא. אין מתרפא מתפוסת הבית בשחלה בפשיעה אלא מחלקו מתרפא: תנא לאומנות המלך כראבדן: פולמוסטוס. שוטר: אם מחמת אחין. שהזמן בא על בית אביהן וראי מחמת הבית של אחין מינוהו והשכר לאמצע שהבית גורם וכתפוסת הבית דמי. ואם מחמת עצמו שהיו יודעים שיש באדם בן האחין ויין מאד על כמה בתים ונתנוהו לזה בשביל חריפותו השכר לעצמו: מהו דתימא חורפיה הוא דקא גרים ליה. שבירדרו מן האחים ודמי כמאן דדלגו בשבילו קמ"ל דהשכר לאמצע הואיל דמן הבית הוא: שנטל מאתים זוז. מתפוסת הבית ומבקש שיתנו לו מזונות מתפוסת הבית יכולים לעכב בידו ולומר לו אם את כו'. אמאי ליתבו ליה מזונות כל היכא דאית ליה. מדלא יהבינן לו. פסיק ליה לרב הונא דאמר ברכת הבית ברובה. כלומר נר לאחד נר למאה שאם היו ה' אחין והיו מופרשין זה מזה כל אחד ואחד להוצאתו מתפקים כי' פשיטים ליים ועכשיו כשהם בהוצאה אחת דיי לדם ח' פשיטים ופשום הכי אין נותנין לו הוצאתו בכל מקום שהוא דנמצאי מפסדין שאר אחין. ומקשי' ונתבו כל היכא דאיתא. כפי ברכת הבית שיתן כפי חלקו המגיעו מאותן ח'. ומשני אין הכי נמי דליתבו ליה: צנים פחים. שלא שימר עצמו מן הצנה הנופחת: **צנים** האחין ששעו מקצתן שושבינות בחיי אביהן. ששיגר אביהן ב' או ג' מהן יעמהן דורונות לתן ואוכלין עמו ושמחין עמו היינו שושבינות וכן נמי כשישאו הן נשים זה שהוא עכשיו חתן יבא כן לחופתן להם דורונות רשמה עמהן ואם עשו אחין הללו מקצתן שושבינות בחיי אביהן ששלח אביהן על ידן דורונות לתתן ואחר מיתת אביהן נשאו נשים שני אחין הללו וכא זה לשלם להם דורונות שלחתי לו אעפ"י שלהם שילם בעד הדורונות חזרה לאמצע. שיש בהן חלק לכל האחין מפני שאלמלא לא החזיר זה אלו הדורונות היו נגבות על פי בית דין. דדמי כפי שהיה חייב לאביהן מלוה מה מלוה נגבית בבית דין הוא שם לכל האחין בשוה אף אלו דורונות שמחזיר יחלקו בשוה לפי שאותו אחין ממון אביהן הוליכו אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן לא לשם חתן אלא לשם סבלנות ולא הספיק להחזיר לו עד שכת המשלח אין נגבין בבית דין מפני שלשום גמילות שילחו לו ולא לשום תשלומין יאם מחזיר לא' מן היורשין לא יחלקו בשוה אלא כל הקודם זכה ראינה כמלה: ורבינו שלח לו אביו שושבינות. דאמר לאחד מבניו דתרוי שושבינו של פלוני הוליך לו דורונות ולא הספיק להחזיר לו זה עד שמת האב כשהיא חוזרת חוזרת לו ולא לאמצע. וקשיא לתתני' דקתני יחלקו לאמצע; נשתלחה לאביו שושבינות. שהשיא אשה לבנו ושיגיו לו אחרים דורונות או שנשא

מסורת הש"ס

א) [כתוס' קנ.]. ב) כ"מ קנ: ע"ז ג: מתוס' ב. ע"ש. ג) [מבאר בכתובות נ.]. ד) [תוס' פסחים ס"ב]. ה) בס"א: עכ. ו) בס"א: לכל האחין. ז) [כ"מ קה.]. ח) [וע"ש תוס' מתוס' קנ. ד"ה ברכת]. ט) [עי' תוס' מתוס' ב. ד"ה הכל ומע"ז ג: דיק מיתר מתני דבר זה בשם מדרש רבה פ' מקורש פ' טז].

תורה אור השלם

ו. צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: משלי כב ה

הגהות הב"ח

(א) גב' ברכת הבית אין הכי נמי: (ב) שם גירסא תנו לי שתנינו: (ג) ד"ש"ב ד"ה נשתלחה וכו' ואזיל ותוזרה לאמצע: (ד) ד"ה ושמואל וכו' עכ"ל ודראוי היה לאחר לו וכו' דאין הבכור עוטל בה פי שנים: (ה) ד"ה ד"ה הלה וכו' ונתיתם דהכא אין חילוק. כ"כ פי' הא דמתלה מתוספתא אין לה קצבה לאין לה מיירי בחיים דהכא אין חילוק בין אין לה קצבה לים לה קצבה דבכל מילי מכל עלמו יהבי ליתא בספרי תוספות ועי' בעור תו"ס סימן קע"ז: (ו) ד"ה אבל וכו' דהבא הי נמקרקי וכו' כן הוא שהקנעים:

מוסף רש"י

ברכת הבית ברובה. כגי אדם שנתברך זה לא זה מסתכרן ומזל דהכנס עדיף. (כתובות קנ.) וליתבו ליה לפי ברכת הבית. לפי מה שתתעשה ברכת הבית כליתבו ליה. הכל בידי שמים. מחוסות ומלאכות הבאים לאדם, כולם על ידי גזרת שמים. (עיין נ.) אם פחים מוקשות על האדם גזרת המלך הוא. (כתובות ל.) חוץ מצנים פחים. קוב וחוט (שם) לנים בגנה, פחים חולי הבא על ידי חוט, כמו (שבת ס"ב ב) עד שיפות חיוט (ע"ז נ.) אין: קוב הנופח ובחוט עקש: שמנעים שלאים נפשיעה (בתוספות ל.).

רבינו גרשום (המשך)

האב אשה אחרת ושילמו לו ולא הספיק לשלם להם עד שמת האב הצריכין היורשין לפרוע שהרי נגבית בבית דין כשהיא חוזרת כשפורעין היתומים פורעין בשוה. קתני מיהת בשהיא חוזרת חוזרת לו ולא לאמצע וקשיא למתני': כי תנן נמי מתני' חוזרה לאמצע כשנשתלחה לאביו תנן לפי שכשהן חוזרין ופורעין בשביל אביהן חוזרין לאמצע ופורעין בשוה ולעולם כדקתני בריתא: והא עשו מקצתן שושבינות קתני. דמשמע שהן עשו לאחרים ושלחו דורונות ונכנסו כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ואכתי קשיא בריתא למתני': אימא הכי לעולם כדקתני בריתא ותתני תריץ ליה הכי שעשו שושבינות למקצתן שמקצת אחין נשאו אשה ונשא להן אחרים שושבינות דהיינו נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת נגבית מן האמצע. ולעולם מתני' בברייתא ולא קשיא בריתא למתני': והא חוזרה שושבינות קתני מתני'. דמשמע ראחין הללו עשו שושבינות לאחרים ובכשיו שילמו להן שושבינות והרי לאמצע. אימא חוזרה לגבות מהן שהן משלמין נגבית מן האמצע ולעולם כברייתא:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com